

Jarosław Chaciński

Wprowadzenie

Ars inter Culturas nr 1, 5-7

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

WPROWADZENIE

„Ars inter Culturas” – to tytuł nowego czasopisma naukowego. Autorów artykułów połączyła idea eksponująca ważną przestrzeń badawczą na pograniczu sztuki i edukacji estetycznej oraz szeroko rozumianej edukacji międzykulturowej. Punktem wyjścia poprowadzenia ujętej tu dyskusji jest dzieło sztuki w swojej wielokulturowej różnorodności, ukazujące nieskończenie wiele artystycznych inspiracji twórczych, wprowadzające czytelnika w przestrzeń piękna estetycznego, emocji i duchowych przeżyć. Wielokulturowość artystyczno-estetyczna wiąże się jednakże z człowiekiem i światem przez niego doświadczanym. Sztuka odzwierciedla lub naśladuje rzeczywistość¹, kiedy indziej jednak unaocznia to, jak twórca przeżywa i przekształca na język wypowiedzi artystycznej wybrane fragmenty tej rzeczywistości, które go inspirują. Człowiek wraz z jego zakotwiczeniem w naturze i kulturze, jako podstawie powstania, a następnie rozumienia wielu zróżnicowanych kulturowo i estetycznie fenomenów sztuki, stanowią bodaj najbardziej interesującą przestrzeń, jaką redaktorzy i autorzy tego pisma pragną poddać pod rozwagę, a następnie dyskutować jej pedagogiczno-edukacyjne wartości. Pytanie o możliwości międzykulturowego poznawania się poprzez sztukę, a następnie budowanie na tym fundamencie dialogu pomiędzy przedstawicielami różnych narodów, kultur, grup etnicznych, religii oraz płynąca stąd refleksja, czy sztuka może służyć celom zbliżenia pomiędzy zwaśnionymi stronami i w jakimś trudno uchwytnym wymiarze łagodzić konflikty, nie jest aktualnie przez nikogo kwestionowana. Ciągłe jednak nasza wiedza na ten temat jest albo niewystarczająca, albo opiera się na truizmach na temat tolerancji i dialogu.

To, co określamy obecnie „europejskim dorobkiem kulturowym”, zapewne nie mogłoby zaistnieć w takiej formie, jakiej współcześnie doświadczamy, bez udziału kultur pozaeuropejskich. Twórcze asymilowanie obcych elementów w sztuce stanowi jeden z jej najcenniejszych walorów, zaś proces ciągłego ubogacania dzieła artystycznego rozumieć należy jako jedną z jego najbardziej konstytutywnych cech decydujących o permanentnym rozwoju sztuki, jako wytworu wielu kultur, pomimo iż jest ona autoryzowana indywidualnie przez wykształconego „na pograniczu kultur” artystę.

Edukacja artystyczno-estetyczna, aby mogłaby być wielostronna i wielopłaszczyznowa, musi być w pewnym wymiarze wielokulturowa. W dobie globalizacji i medializacji, a więc dostępności różnorodnych dzieł sztuki, nie sposób pomijać tego ważnego fragmentu rzeczywistości. Tworząc jednak programy edukacyjne, trzeba to robić

¹ W. Tatarkiewicz, *Dzieje sześciu pojęć*, Warszawa 1988, s. 312.

w sposób odpowiedzialny, eksponując te cechy sztuki i jej oddziaływania na człowieka, które są najcenniejsze: estetyczno-poznawcze wartości samego dzieła, prawdę, jaką dzieło to wyraża o człowieku i naukę o tym, jak poprzez sztukę budować trwałe fundamenty pokoju i wzajemnego zrozumienia.

Edukacja artystyczna i edukacja międzykulturowa są dziedzinami, które w ostatnich latach przeżywają potrzebę wzajemnego ubogacania treści, poszukiwania inspiracji we wszechstronnym rozwoju człowieka, a więc także w sztuce pogranicza, dziełach i działaniach artystycznych wykraczających poza własne, rodzime – narodowe i etniczne – uwarunkowania. Człowiek gotowy do podjęcia dialogu międzykulturowego staje się otwarty na fenomeny sztuki innych kultur. Sztuka i jej estetyczno-kulturowy kontekst stwarza człowiekowi możliwość uczenia się i dostrzegania „innego” piękna, przez co mamy szansę poznania Innego, jego wizji świata ujmowanej metaforycznie: w dźwiękach, obrazach i poezji.

Podstawowym założeniem tak pojmowanego dialogu jest uczenie się rozpoznawania w twórczości artystycznej wartości, służących do „rozszyfrowania” znaczeń i pogłębionego rozumienia dzieła kultury duchowej. Jest to tym trudniejsze, im bardziej kultury te oddalone są od konwencji polskiej i europejskiej. Prawdziwym wyzwaniem staje się sytuacja spotkania ze sztuką, która pochodzi od przedstawiciela *dalekiej* kultury, posługującego się *innym* językiem wypowiedzi estetycznej, niespotykaną w naszym kręgu kulturowym stylistyką i strukturą.

Europejczyk jest ukształtowany przez swoistą dla siebie enkulturację: sobie tylko właściwym systemem wartości i norm, które uznaje za prawidłowe, niepodważalne i prawdziwe. Dotyczy to również wartości sztuki europejskiej, jej wielowiekowych dokonań, stanowiących część tożsamości kultur i jednostek żyjących na tym kontynencie, trwale kształtującej ich świadomość estetyczną i wynikającą stąd wspólnotowość. Współczesne rozumienie wielokulturowości musi uwzględnić te uwarunkowania. Istotny w tym kontekście jest fakt, iż w europejskiej sztuce od wieków trwa proces asymilacji obcych, pozaeuropejskich kultur, które w tej twórczości ubogacają jej treść, zyskując nową artystyczną formę.

W Radzie Naukowej czasopisma znaleźli się specjaliści wywodzący się zarówno z kręgów edukacji artystycznej, jak i edukacji międzykulturowej czy wreszcie, co również istotne, pedagogiki ogólnej, filozofii, estetyki. Wyrażamy nadzieję, że publikowane w roczniku artykuły wniosą istotny wkład w rozwój zarysowanej problematyki.

Treści zamieszczanych w czasopiśmie tekstów (studiów, rozpraw, komunikatów z badań, sprawozdań i recenzji) dotyczą tematyki:

1. Sztuki i wychowania przez sztukę w kontekście edukacji międzykulturowej, wytworów artystycznych różnych kultur i problematyki ich doświadczania oraz rozumienia:
 - w dialogu międzykulturowym, pomiędzy demonstracją postaw estetycznych a uczeniem się artystycznej inności;
 - w kontekście politycznego przełomu i procesów rozwoju identyfikacji kulturowej odzwierciedlonej w obrazach artystycznych;
 - jako możliwości redukowania uprzedzeń międzyetnicznych i międzynarodowych oraz jako zagadnienie fałszywie konstruowanego „centrum” i „prowinencji”. Jakie wartości uniwersalne i humanistyczne powinny być w tym procesie uwypuklone?

2. Sztuki innych kultur jako podstawy do budowania programu artystycznej edukacji międzykulturowej, regionalnej, międzyregionalnej, kulturalnej oraz dialogu regionalnych kultur.
3. Zagadnień: sztuka wysoka a procesy adaptowania innych kultur; sztuka innych kultur jako sztuka wysoka; troska o walory artystyczne dzieła, przeciwdziałanie procesom unifikacji wzorów artystycznych w dobie globalizacji, degradacji i redukcji wartości estetycznych.
4. Wspierania dialogu i spotkania w edukacji estetycznej:
 - jako możliwości konstruowania tożsamości (także estetycznej) Europejczyka w odniesieniu do międzygeneracyjnej transmisji dziedzictwa kulturowego, trwałych walorów wartości estetycznych z jednoczesnym otwarciem na różnicę i odmienność;
 - jako przeciwdziałanie aktom dyskryminacji rasowej, narodowej i kulturowej oraz agresji i przemocy;
 - jako podstawy wniesienia istotnego wkładu do programów wychowania dla pokoju.

Znajdujące się w pierwszym, inauguracyjnym numerze czasopisma artykuły zostały ujęte w kilku rozdziałach, które wiążą poszczególne teksty według reprezentujących je dyscyplin naukowych, względnie klasyfikują je na poziomach ogólności podjętej dyskusji: od analiz teoretycznych charakteryzujących się poszukiwaniem szerszej perspektywy kulturowo-pedagogicznej, poprzez rozwinięcie tematów właściwych dla danej dziedziny artystycznej lub pedagogicznej, aż po recenzje książek, sprawozdania z konferencji bądź omówienia o charakterze praktyczno-edukacyjnym.

Jarosław Chaciński